

Chính sách tạo việc làm cho người khuyết tật ở Việt Nam

Trịnh Thị Phương¹

¹ Viện Xã hội học, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: trinhthiphuong@ios.org.vn

Nhận ngày 5 tháng 7 năm 2019. Chấp nhận đăng ngày 15 tháng 10 năm 2019.

Tóm tắt: Trong những năm gần đây, chính sách hỗ trợ của Nhà nước về giải quyết việc làm cho người khuyết tật đã đạt được nhiều thành công. Số lượng người khuyết tật có việc làm đã tăng lên đáng kể. Chính sách giải quyết việc làm cho người khuyết tật từng bước được xã hội hoá với sự tham gia ngày càng nhiều của khu vực tư nhân. Tuy nhiên, trong quá trình thực thi chính sách vẫn còn tồn tại nhiều bất cập, khả năng tìm kiếm việc làm của người khuyết tật vẫn còn gặp nhiều khó khăn. Vì vậy, Nhà nước cần có những giải pháp thiết thực, cụ thể hơn và thực thi chính sách hỗ trợ tạo việc làm cho người khuyết tật đạt được hiệu quả cao nhất.

Từ khóa: Chính sách, người khuyết tật, việc làm.

Phân loại ngành: Xã hội học

Abstract: In recent years, the Vietnamese State's support policy on employment for people with disabilities has reaped many successes. The number of those people having a job has increased significantly. The employment policy for people with disabilities has been gradually mobilising the participation of social strata, with the increasing participation of the private sector. However, in the process of implementing the policy, there remain many things to be improved, and people with disabilities still face many difficulties seeking jobs. Therefore, the State needs to have more practical and specific solutions and implement the policy to assist job creation for the people with disabilities in a most effective manner.

Keywords: Policy, people with disabilities, employment.

Subject classification: Sociology

1. Mở đầu

Tỷ lệ người khuyết tật ở Việt Nam hiện nay không nhỏ. Việt Nam có khoảng 6,2 triệu người khuyết tật. Khoảng 13% dân số (gần 12 triệu người) sống trong hộ gia đình có người khuyết tật và tỷ lệ này dự kiến còn tăng lên [11]. Đời sống của người khuyết tật vô cùng khó khăn cả về sinh lý, tâm lý lẫn tài chính. Việc làm luôn là vấn đề được mọi người dân, xã hội quan tâm. Trong xã hội ngày nay, để tìm được công việc ổn định và phù hợp là rất khó khăn, đặc biệt đối với người khuyết tật bởi họ phải chịu thiệt thòi về thể chất, tinh thần hơn những người khác. Bên cạnh đó, người khuyết tật còn chịu nhiều bất lợi khác như sự xa lánh, mặc cảm hay thái độ thương hại của không ít chủ thể trong xã hội. Giải quyết việc làm cho người lao động khuyết tật không chỉ là một vấn đề kinh tế, mà còn mang ý nghĩa xã hội sâu sắc. Khi người lao động khuyết tật được tạo điều kiện tiếp cận cơ hội việc làm, họ sẽ có thêm tự tin để cống hiến những năng lực của mình cho xã hội. Việc làm giúp người lao động khuyết tật tạo ra của cải vật chất cho xã hội, có thu nhập nuôi sống bản thân, phụ giúp gia đình. Qua đó, người khuyết tật không còn tâm lý phải sống dựa dẫm, phụ thuộc vào người khác, sống hòa nhập hơn với cộng đồng, xã hội và được mọi người thừa nhận. Là một quốc gia đang phát triển cùng với những định hướng phát triển kinh tế bền vững, giải quyết việc làm cho người khuyết tật ngày càng được quan tâm ở Việt Nam. Hỗ trợ giải quyết việc làm, tìm cho người khuyết tật một công việc phù hợp không chỉ giúp nhóm lao động này tự tin vượt lên hoàn

cảnh, hòa nhập cộng đồng, góp phần giảm bớt gánh nặng cho gia đình và xã hội, mà còn khẳng định vai trò của họ, giúp họ tham gia đóng góp vào các hoạt động xã hội, góp phần vào công cuộc xây dựng phát và triển đất nước. Bài viết bàn về chính sách tạo việc làm cho người khuyết tật ở Việt Nam hiện nay.

2. Chính sách hỗ trợ vốn cho người khuyết tật

Luật Người khuyết tật được ban hành năm 2010 nhằm thể chế hóa quan điểm, chủ trương chính sách của Đảng, cụ thể hóa quy định Hiến pháp của Nhà nước, từng bước luật pháp hóa các quan hệ chính trị, kinh tế, văn hóa - xã hội và các chính sách liên quan đến người khuyết tật, tạo môi trường pháp lý, điều kiện và cơ hội bình đẳng, không rào cản đối với người khuyết tật. Việc làm cho người khuyết tật được cả Liên Hợp Quốc và Tổ chức Lao động Quốc tế (ILO) đặc biệt quan tâm. Liên Hợp Quốc quy định: các quốc gia phải công nhận quyền được làm việc của người khuyết tật, bằng cách thực thi những bước phù hợp, bao gồm cả các biện pháp luật pháp. ILO hướng dẫn thúc đẩy cơ hội việc làm bình đẳng cho người khuyết tật không bao gồm việc ngăn cấm phân biệt đối xử vì lý do khuyết tật. Ngày 22 tháng 10 năm 2007, Việt Nam đã ký Công ước Liên Hợp Quốc về quyền của người khuyết tật.

Nhà nước cũng ban hành nhiều chính sách nhằm hỗ trợ vốn cho người khuyết tật. Điều 33, Luật Người Khuyết tật năm 2010 quy định: người khuyết tật tự tạo việc làm

hoặc hộ gia đình tạo việc làm cho người khuyết tật được vay vốn với lãi suất ưu đãi để sản xuất kinh doanh, được hướng dẫn về sản xuất, chuyển giao công nghệ, hỗ trợ tiêu thụ sản phẩm theo quy định của Chính phủ [7]. Việc làm đối với người khuyết tật được hướng dẫn cụ thể tại Điều 8 Nghị định 28/2012/NĐ-CP quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số nội dung của Luật Người Khuyết tật năm 2010 như sau: khuyến khích người khuyết tật tự tạo việc làm, hộ gia đình tạo việc làm cho người khuyết tật; người khuyết tật được vay vốn với lãi suất ưu đãi để sản xuất kinh doanh từ Ngân hàng Chính sách xã hội (NHCSXH). Điều kiện, thời hạn và mức vốn cho vay thực hiện theo các quy định hiện hành áp dụng đối với các dự án vay vốn giải quyết việc làm.

Người khuyết tật tiếp cận với vốn vay của NHCSXH rất thuận lợi, bởi họ là đối tượng ưu tiên vay vốn của NHCSXH và được áp dụng mọi chế độ như những đối tượng chính sách khác trong xã hội. Để hỗ trợ tín dụng đối với người khuyết tật, NHCSXH đã cho các đối tượng vay vốn thông qua Quỹ quốc gia về việc làm. NHCSXH Việt Nam đã đẩy mạnh thực hiện nhiều chương trình tín dụng hỗ trợ vốn vay cho người khuyết tật. Tính đến cuối tháng 2/2018, dư nợ cho vay đối người khuyết tật, doanh nghiệp sử dụng lao động là người khuyết tật tại NHCSXH đạt 118 tỷ đồng, với 5.838 khách hàng còn dư nợ, chiếm tỷ lệ 0,07% trên tổng dư nợ các chương trình tín dụng của NHCSXH (dư nợ cho vay của NHCSXH là 170.775 tỷ đồng, với trên 6,7 triệu khách hàng còn dư nợ) [15]. Ngoài hỗ

trợ vốn cho các trung tâm đào tạo nghề cho người khuyết tật, nhiều địa phương còn có những chính sách ưu đãi khác, như: (1) cấp đất cho Trung tâm Dạy nghề cho người khuyết tật và trẻ mồ côi thành phố để mở rộng cơ sở hiện hữu, tăng thêm số lượng xưởng dạy nghề cho người khuyết tật và trẻ mồ côi; (2) cấp đất cho Hội Nạn nhân chất độc da cam xây dựng cơ sở điều trị, dạy nghề cho nạn nhân chất độc da cam; (3) dạy văn hóa, dạy nghề miễn phí cho người khuyết tật tại Trung tâm Bảo trợ Dạy nghề và tạo việc làm cho người khuyết tật thành phố (thuộc Sở Lao động - Thương binh và Xã hội) và Trường Dạy nghề cho người khuyết tật và trẻ mồ côi thành phố (thuộc Hội bảo trợ Người khuyết tật và Trẻ mồ côi thành phố) [13].

Tuy nhiên, từ năm 2014 đến nay, nguồn vốn Quỹ quốc gia về việc làm chưa được bổ sung thêm để NHCSXH mở rộng cho vay giải quyết việc làm đến các đối tượng chính sách trong đó có người khuyết tật, mà chỉ thực hiện cho vay bằng nguồn vốn quay vòng. Do vậy người lao động khuyết tật cũng chưa có điều kiện tiếp cận nhiều hơn các nguồn vốn ưu đãi tạo việc làm, dẫn đến tỷ lệ người khuyết tật được tiếp cận với nguồn vốn vay ưu đãi thấp.

3. Chính sách đào tạo nghề cho người khuyết tật

Nhà nước có trách nhiệm tạo điều kiện để người khuyết tật được chính hình, phục hồi chức năng, học nghề, lao động để có thể sống độc lập, hòa nhập cộng đồng; chủ

động hơn trong việc thụ hưởng các giá trị văn hóa, thể thao, nghệ thuật. Nhà nước bảo đảm để người khuyết tật được tư vấn học nghề miễn phí, lựa chọn và học nghề theo khả năng, năng lực bình đẳng như những người khác. Cơ sở dạy nghề tổ chức dạy nghề cho người khuyết tật phải bảo đảm điều kiện dạy nghề cho người khuyết tật và được hưởng chính sách ưu đãi theo quy định của pháp luật; phải cấp văn bằng, chứng chỉ, công nhận nghề đào tạo khi người khuyết tật đã hoàn thành chương trình học.

Quyền làm việc của lao động khuyết tật là tiền đề tạo ra cơ hội và động lực cho người khuyết tật tìm kiếm việc làm, có cơ hội khẳng định bản thân, tự lập trong cuộc sống, tạo ra thu nhập để không phải dựa dẫm vào gia đình, người thân. Cần khuyến khích và hỗ trợ người khuyết tật học nghề, tạo môi trường làm việc phù hợp.

Nhận thức xã hội về người khuyết tật, đặc biệt là nhận thức của người sử dụng lao động đã thay đổi đáng kể. Nhận thức của người khuyết tật về học nghề và việc làm cũng thay đổi theo chiều hướng tích cực, cùng với sự trợ giúp của Nhà nước và xã hội, số lượng người khuyết tật tham gia học nghề, số người khuyết tật có việc làm, đặc biệt là việc làm trong khu vực chính thức có chiều hướng gia tăng. Việc hỗ trợ người khuyết tật học nghề, tự tạo việc làm là một trong những biện pháp góp phần xóa đói giảm nghèo, thực hiện tốt Mục tiêu Phát triển Thiên niên kỷ của Liên Hợp Quốc và Công ước quốc tế về người khuyết tật. Công tác điều phối về lĩnh vực dạy nghề và

tạo việc làm cho người khuyết tật đã có những chuyển biến tích cực.

Hội Chữ thập đỏ Việt Nam triển khai dự án "Hỗ trợ hòa nhập kinh tế - xã hội và việc làm cho người khuyết tật" do Hội Chữ thập đỏ Tây Ban Nha hỗ trợ tại 51 xã của 6 tỉnh, thành phố: Hưng Yên, Hà Nam, Hải Dương, Bình Thuận, Lâm Đồng và Hà Nội. Có gần 800 người khuyết tật được dạy nghề tại 162 cơ sở dạy nghề và các doanh nghiệp. Các nghề đào tạo chủ yếu là: may công nghiệp, may bao bì, gò hàn, giấy da, sửa chữa lắp ráp xe đạp, cắt tóc, sửa chữa điện tử, tin học văn phòng, tranh cát, làm chổi dóc, mây tre đan. Sau khi hoàn thành khóa học, 100% học viên được cấp chứng chỉ nghề, trong đó có 278 học viên đạt loại giỏi, chiếm 35%. Hội đã tập huấn kiến thức về an toàn lao động và tự khởi sự kinh doanh cho 95 người khuyết tật; sau khóa tập huấn, Hội đã hỗ trợ bộ công cụ nghề cho những học viên có kết quả kinh doanh khả thi, với mức 6 triệu đồng/bộ công cụ/người [14].

Hiện nay, nhiều hoạt động trợ giúp người khuyết tật về việc làm đã được tổ chức, trong đó đặc biệt quan tâm đến xúc tiến việc làm cho người khuyết tật. Các địa phương trên cả nước đã tổ chức được nhiều hoạt động có ý nghĩa quan trọng tạo cơ hội tham gia học nghề và có việc làm cho người khuyết tật. Hàng năm, hội chợ việc làm dành riêng cho người khuyết tật được tổ chức với quy mô lớn với sự tham gia của nhiều doanh nghiệp tuyển dụng lao động thu hút sự quan tâm của hàng nghìn người khuyết tật. Sàn giao dịch việc làm đã thực

sự trở thành ngàv hội của người khuyết tật Việt Nam. Nhà nước ban hành nhiều chính sách nhằm tạo việc làm cho người khuyết tật, từ đó giúp người khuyết tật cải thiện kinh tế cũng như hòa nhập xã hội tốt hơn. Hội Bảo trợ người tàn tật và trẻ mồ côi Việt Nam và các thành viên đã dạy nghề cho hàng nghìn người khuyết tật, Trung ương Hội đã phối hợp tổ chức xây dựng mô hình dạy nghề gắn với giải quyết việc làm cho người khuyết tật tại các cơ sở sản xuất kinh doanh ở khắp các tỉnh thành. Sau khi tốt nghiệp, hầu hết người khuyết tật học nghề đã được giải quyết việc làm.

Kinh phí đầu tư dạy nghề cho người khuyết tật có tăng trong những năm gần đây nhưng vẫn còn thấp so với nhu cầu thực tế. Định mức hỗ trợ học nghề từ Chương trình mục tiêu quốc gia thấp, không đủ chi phí cho việc mua sắm nguyên vật liệu, hỗ trợ người khuyết tật đi lại, ăn ở khi học nghề. Đội ngũ giáo viên dạy nghề cho người khuyết tật mỏng, ít được bồi dưỡng chuyên môn. Kỹ năng dạy nghề cho người khuyết tật chưa được xây dựng. Cơ sở vật chất và trang thiết bị dạy nghề cho người khuyết tật chưa đảm bảo điều kiện tiếp cận và chưa được đầu tư nghiên cứu cải tiến phù hợp. Người khuyết tật đã không ngừng vươn lên trong cuộc sống, khắc phục những khó khăn. Tuy nhiên, cơ hội việc làm với họ vẫn rất hạn chế. Cần đẩy mạnh xây dựng các công cụ nhằm liên kết giữa các tổ chức có nhu cầu tuyển dụng với người khuyết tật. Việc xây dựng này sẽ tạo điều kiện cho các tổ chức tuyển dụng với người người khuyết tật có mối liên kết chặt chẽ với nhau. Bên cạnh đó các tổ chức của người khuyết tật

cần phải có tiếng nói cũng như hoạt động mạnh mẽ hơn nhằm liên kết tổ chức tuyển dụng với người khuyết tật. Vì hơn ai hết, các tổ chức này chính là những người tiếp xúc cũng như gần người khuyết tật nhất, sẽ hiểu được những điểm mạnh cũng như điểm yếu của người khuyết tật, từ đó sẽ có hướng giúp người khuyết tật dễ dàng tìm kiếm việc làm.

4. Chính sách sử dụng lao động là người khuyết tật

Bộ luật Lao động sửa đổi, bổ sung năm 2012 khẳng định: “Nhà nước bảo trợ quyền lao động, tự tạo việc làm của lao động là người khuyết tật, có chính sách khuyến khích và ưu đãi người sử dụng lao động tạo việc làm và nhận lao động là người khuyết tật vào làm việc, theo quy định của Luật Người khuyết tật” [5]. Về nguyên tắc, quan hệ lao động giữa người lao động và người sử dụng lao động được xác lập trên cơ sở tự nguyện, bình đẳng. Nhưng vì người khuyết tật gặp nhiều hạn chế hơn về khả năng lao động so với người không khuyết tật, nên họ bị hạn chế về cơ hội việc làm. Để hạn chế sự bất công này, Nhà nước phải ban hành những chính sách ưu đãi nhất định cho lao động là người khuyết tật. Luật Lao động năm 1994 và các văn bản dưới luật có những quy định dành ưu đãi cho người khuyết tật trong một số lĩnh vực về việc làm, đó là, thiết lập hệ thống hạn ngạch về việc làm cho người khuyết tật. Theo đó, tất cả các doanh nghiệp được yêu cầu phải thuê 3% lao động là người khuyết tật (2% đối

động hơn trong việc thụ hưởng các giá trị văn hóa, thể thao, nghệ thuật. Nhà nước bảo đảm để người khuyết tật được tư vấn học nghề miễn phí, lựa chọn và học nghề theo khả năng, năng lực bình đẳng như những người khác. Cơ sở dạy nghề tổ chức dạy nghề cho người khuyết tật phải bảo đảm điều kiện dạy nghề cho người khuyết tật và được hưởng chính sách ưu đãi theo quy định của pháp luật; phải cấp văn bằng, chứng chỉ, công nhận nghề đào tạo khi người khuyết tật đã hoàn thành chương trình học.

Quyền làm việc của lao động khuyết tật là tiền đề tạo ra cơ hội và động lực cho người khuyết tật tìm kiếm việc làm, có cơ hội khẳng định bản thân, tự lập trong cuộc sống, tạo ra thu nhập để không phải dựa dẫm vào gia đình, người thân. Cần khuyến khích và hỗ trợ người khuyết tật học nghề, tạo môi trường làm việc phù hợp.

Nhận thức xã hội về người khuyết tật, đặc biệt là nhận thức của người sử dụng lao động đã thay đổi đáng kể. Nhận thức của người khuyết tật về học nghề và việc làm cũng thay đổi theo chiều hướng tích cực, cùng với sự trợ giúp của Nhà nước và xã hội, số lượng người khuyết tật tham gia học nghề, số người khuyết tật có việc làm, đặc biệt là việc làm trong khu vực chính thức có chiều hướng gia tăng. Việc hỗ trợ người khuyết tật học nghề, tự tạo việc làm là một trong những biện pháp góp phần xóa đói giảm nghèo, thực hiện tốt Mục tiêu Phát triển Thiên niên kỷ của Liên Hợp Quốc và Công ước quốc tế về người khuyết tật. Công tác điều phối về lĩnh vực dạy nghề và

tạo việc làm cho người khuyết tật đã có những chuyển biến tích cực.

Hội Chữ thập đỏ Việt Nam triển khai dự án "Hỗ trợ hòa nhập kinh tế - xã hội và việc làm cho người khuyết tật" do Hội Chữ thập đỏ Tây Ban Nha hỗ trợ tại 51 xã của 6 tỉnh, thành phố: Hưng Yên, Hà Nam, Hải Dương, Bình Thuận, Lâm Đồng và Hà Nội. Có gần 800 người khuyết tật được dạy nghề tại 162 cơ sở dạy nghề và các doanh nghiệp. Các nghề đào tạo chủ yếu là: may công nghiệp, may bao bì, gò hàn, giấy da, sửa chữa lắp ráp xe đạp, cắt tóc, sửa chữa điện tử, tin học văn phòng, tranh cát, làm chổi đót, mây tre đan. Sau khi hoàn thành khóa học, 100% học viên được cấp chứng chỉ nghề, trong đó có 278 học viên đạt loại giỏi, chiếm 35%. Hội đã tập huấn kiến thức về an toàn lao động và tự khởi sự kinh doanh cho 95 người khuyết tật; sau khóa tập huấn, Hội đã hỗ trợ bộ công cụ nghề cho những học viên có kết quả kinh doanh khả thi, với mức 6 triệu đồng/bộ công cụ/người [14].

Hiện nay, nhiều hoạt động trợ giúp người khuyết tật về việc làm đã được tổ chức, trong đó đặc biệt quan tâm đến xúc tiến việc làm cho người khuyết tật. Các địa phương trên cả nước đã tổ chức được nhiều hoạt động có ý nghĩa quan trọng tạo cơ hội tham gia học nghề và có việc làm cho người khuyết tật. Hàng năm, hội chợ việc làm dành riêng cho người khuyết tật được tổ chức với quy mô lớn với sự tham gia của nhiều doanh nghiệp tuyển dụng lao động thu hút sự quan tâm của hàng nghìn người khuyết tật. Sàn giao dịch việc làm đã thực

sự trở thành ngầy hội của người khuyết tật Việt Nam. Nhà nước ban hành nhiều chính sách nhằm tạo việc làm cho người khuyết tật, từ đó giúp người khuyết tật cải thiện kinh tế cũng như hòa nhập xã hội tốt hơn. Hội Bảo trợ người tàn tật và trẻ mồ côi Việt Nam và các thành viên đã dạy nghề cho hàng nghìn người khuyết tật, Trung ương Hội đã phối hợp tổ chức xây dựng mô hình dạy nghề gắn với giải quyết việc làm cho người khuyết tật tại các cơ sở sản xuất kinh doanh ở khắp các tỉnh thành. Sau khi tốt nghiệp, hầu hết người khuyết tật học nghề đã được giải quyết việc làm.

Kinh phí đầu tư dạy nghề cho người khuyết tật có tăng trong những năm gần đây nhưng vẫn còn thấp so với nhu cầu thực tế. Định mức hỗ trợ học nghề từ Chương trình mục tiêu quốc gia thấp, không đủ chi phí cho việc mua sắm nguyên vật liệu, hỗ trợ người khuyết tật đi lại, ăn ở khi học nghề. Đội ngũ giáo viên dạy nghề cho người khuyết tật mỏng, ít được bồi dưỡng chuyên môn. Kỹ năng dạy nghề cho người khuyết tật chưa được xây dựng. Cơ sở vật chất và trang thiết bị dạy nghề cho người khuyết tật chưa đảm bảo điều kiện tiếp cận và chưa được đầu tư nghiên cứu cải tiến phù hợp. Người khuyết tật đã không ngừng vươn lên trong cuộc sống, khắc phục những khó khăn. Tuy nhiên, cơ hội việc làm với họ vẫn rất hạn chế. Cần đẩy mạnh xây dựng các công cụ nhằm liên kết giữa các tổ chức có nhu cầu tuyển dụng với người khuyết tật. Việc xây dựng này sẽ tạo điều kiện cho các tổ chức tuyển dụng với người khuyết tật có mối liên kết chặt chẽ với nhau. Bên cạnh đó các tổ chức của người khuyết tật

cần phải có tiếng nói cũng như hoạt động mạnh mẽ hơn nhằm liên kết tổ chức tuyển dụng với người khuyết tật. Vì hơn ai hết, các tổ chức này chính là những người tiếp xúc cũng như gần người khuyết tật nhất, sẽ hiểu được những điểm mạnh cũng như điểm yếu của người khuyết tật, từ đó sẽ có hướng giúp người khuyết tật dễ dàng tìm kiếm việc làm.

4. Chính sách sử dụng lao động là người khuyết tật

Bộ luật Lao động sửa đổi, bổ sung năm 2012 khẳng định: “Nhà nước bảo trợ quyền lao động, tự tạo việc làm của lao động là người khuyết tật, có chính sách khuyến khích và ưu đãi người sử dụng lao động tạo việc làm và nhận lao động là người khuyết tật vào làm việc, theo quy định của Luật Người khuyết tật” [5]. Về nguyên tắc, quan hệ lao động giữa người lao động và người sử dụng lao động được xác lập trên cơ sở tự nguyện, bình đẳng. Nhưng vì người khuyết tật gặp nhiều hạn chế hơn về khả năng lao động so với người không khuyết tật, nên họ bị hạn chế về cơ hội việc làm. Để hạn chế sự bất công này, Nhà nước phải ban hành những chính sách ưu đãi nhất định cho lao động là người khuyết tật. Luật Lao động năm 1994 và các văn bản dưới luật có những quy định dành ưu đãi cho người khuyết tật trong một số lĩnh vực về việc làm, đó là, thiết lập hệ thống hạn ngạch về việc làm cho người khuyết tật. Theo đó, tất cả các doanh nghiệp được yêu cầu phải thuê 3% lao động là người khuyết tật (2% đối

với các ngành công nghiệp nặng và nguy hiểm như khai thác than, mỏ, dầu và khí ga). Các công ty không tuân thủ quy định này sẽ bị phạt. Số tiền phạt được đưa vào Quỹ việc làm cho người khuyết tật của tỉnh và sử dụng cho hoạt động đào tạo nghề và tạo việc làm cho người khuyết tật. Tuy nhiên, việc thực hiện hạn ngạch và quỹ việc làm nêu trên phần lớn chưa được tiến hành trên thực tế.

Bộ luật Lao động cũng có những quy định bảo vệ người lao động là người khuyết tật: (1) người sử dụng lao động phải bảo đảm về điều kiện lao động, công cụ lao động, an toàn lao động, vệ sinh lao động phù hợp với lao động là người khuyết tật và thường xuyên chăm sóc sức khỏe của họ; (2) người sử dụng lao động phải tham khảo ý kiến lao động là người khuyết tật khi quyết định những vấn đề liên quan đến quyền và lợi ích của họ. Các hành vi bị cấm khi sử dụng lao động là người khuyết tật: (1) sử dụng lao động là người khuyết tật suy giảm khả năng lao động từ 51% trở lên làm thêm giờ, làm việc vào ban đêm; (2) sử dụng lao động là người khuyết tật làm những công việc nặng nhọc, độc hại, nguy hiểm hoặc tiếp xúc với các chất độc hại theo danh mục do Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội chủ trì phối hợp với Bộ Y tế ban hành [5].

Để tạo môi trường lao động cho người khuyết tật, Nhà nước nghiêm cấm các cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp, cá nhân không được từ chối tuyển dụng người khuyết tật có đủ tiêu chuẩn tuyển dụng vào làm việc hoặc đặt ra tiêu chuẩn tuyển dụng trái quy định của pháp luật nhằm hạn chế cơ hội làm

việc của người khuyết tật; cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp, cá nhân sử dụng lao động là người khuyết tật tùy theo điều kiện cụ thể bố trí sắp xếp công việc, bảo đảm điều kiện và môi trường làm việc phù hợp cho người khuyết tật, thực hiện đầy đủ quy định của pháp luật về lao động đối với lao động là người khuyết tật. Ngoài ra, Nhà nước cũng có những chính sách ưu đãi đối với cơ sở sản xuất, kinh doanh sử dụng nhiều lao động là người khuyết tật. Chính phủ ban hành chính sách nhằm tạo điều kiện tốt nhất cho cơ sở kinh doanh sử dụng lao động là người khuyết tật. Theo đó, cơ sở sản xuất, kinh doanh sử dụng từ 30% tổng số lao động trở lên là người khuyết tật quy định tại Điều 34 Luật Người khuyết tật được hưởng các chính sách ưu đãi, như: hỗ trợ kinh phí cải tạo điều kiện, môi trường làm việc phù hợp cho người khuyết tật theo quy định của Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội; miễn thuế thu nhập doanh nghiệp theo quy định của pháp luật về thuế; vay vốn ưu đãi theo dự án phát triển sản xuất kinh doanh từ NHCSXH... [3]. Nhà nước khuyến khích tổ chức, cá nhân đầu tư, tài trợ, trợ giúp về tài chính, kỹ thuật để thực hiện hoạt động chính hình, phục hồi chức năng, chăm sóc, giáo dục, dạy nghề, tạo việc làm, cung cấp dịch vụ khác trợ giúp người khuyết tật. Tổ chức, cá nhân đầu tư xây dựng cơ sở chính hình, phục hồi chức năng, chăm sóc, giáo dục, dạy nghề, tạo việc làm hoặc cơ sở cung cấp dịch vụ khác trợ giúp người khuyết tật được hưởng chính sách ưu đãi xã hội hóa theo quy định của pháp luật [5]. Ở khía cạnh khác, việc huy động xã hội hóa trợ giúp người khuyết tật

giải quyết việc làm giúp cho rút ngắn khoảng cách, sự tách biệt giữa người khuyết tật với xã hội, giúp người khuyết tật dễ và nhanh hòa nhập xã hội.

Thay đổi nhận thức của chủ sử dụng lao động về khả năng làm việc của người khuyết tật, thay đổi định kiến cho rằng người khuyết tật không đảm bảo sức khỏe làm việc, nhận người khuyết tật thêm phiền phức, tốn kém, kinh doanh không có lãi. Bên cạnh những lợi ích của việc sử dụng lao động người khuyết tật, cần phải nhận thức đây cũng là trách nhiệm đối với xã hội. Vì nếu không được làm việc thì người khuyết tật sẽ phải sống phụ thuộc, là gánh nặng gia đình và cộng đồng.

5. Kết luận

Hệ thống chính sách giải quyết việc làm cho người khuyết tật được ban hành ngày càng đầy đủ và hoàn thiện, ngày càng nhiều việc làm cho người khuyết tật, góp phần nâng cao đời sống và khả năng hòa nhập xã hội cho người khuyết tật. Tuy nhiên, các chính sách này cũng có những hạn chế, như: chủ yếu mới chú trọng đến tạo việc làm theo chiều rộng, càng nhiều việc làm càng tốt mà chưa chú trọng đến chất lượng việc làm; chính sách về việc làm cho người khuyết tật được ban hành còn tản mạn ở nhiều văn bản gây chồng chéo. Về mặt hoạch định và điều hành chính sách, đang gặp nhiều khó khăn về cơ chế, công tác tham mưu chi đạo. Vẫn còn tình trạng nhiều người khuyết tật sống khép kín hoặc bị tách ra khỏi xã hội. Trình độ, chuyên môn kỹ

thuật của người lao động khuyết tật còn thấp nên khả năng tìm kiếm việc làm gặp nhiều khó khăn. Vấn đề giáo dục, đào tạo, dạy nghề cho người khuyết tật, khâu quan trọng nhất để tạo điều kiện cho người khuyết tật có thể tham gia hòa nhập với cộng đồng ở Việt Nam vẫn còn một số hạn chế nhất định. Người khuyết tật vẫn còn nhiều rào cản về cơ hội tham gia vào các hoạt động xã hội, đặc biệt là trong lĩnh vực việc làm như: rào cản về môi trường sống, môi trường làm việc, khả năng giao tiếp, kỹ năng nghề... Điều này đã ảnh hưởng tới tâm lý cho người khuyết tật, làm tăng khoảng cách giữa người khuyết tật với cộng đồng.

Để khắc phục những hạn chế, bất cập này, Nhà nước cần thực hiện một số giải pháp: *thứ nhất*, nâng cao chất lượng tổ chức thực hiện Luật Việc làm, gắn chính sách việc làm cho người khuyết tật vào chính sách việc làm nói chung để đảm bảo sự tập trung và đồng bộ về mặt chính sách; *thứ hai*, để nâng cao hiệu lực của chính sách việc người khuyết tật làm cần có sự phối hợp đồng bộ các cấp, ngành và địa phương có liên quan; tăng cường giám sát, kiểm tra việc thực hiện chính sách, phát hiện những hạn chế, những ách tắc để xử lý kịp thời, qua đó để các chính sách đi vào cuộc sống có hiệu quả hơn; *thứ ba*, chính sách việc làm cho người khuyết tật cần được hoạch định sát kèm với các kế hoạch, chính sách phát triển kinh tế - xã hội các địa phương; đề cao vai trò tự chủ của chính quyền địa phương. Về phía người khuyết tật cũng phải tự trang bị cho mình những kiến thức, kỹ năng chuyên môn, sẵn sàng đàm đương

được công việc của nhà tuyển dụng để khẳng định được khả năng của mình.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Thị Quế Anh, Vũ Công Giao, Ngô Minh Hương, Lê Khánh Tùng (2019) (Đồng chủ biên), *Quyền của người khuyết tật*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2] Bộ Lao động - Thương binh và Xã hội (2016), *Tài liệu hướng dẫn thực hành công tác xã hội với người khuyết tật*, Hà Nội.
- [3] Chính phủ (2012), *Nghị định số 28/2012/NĐ-CP ngày 10 tháng 4 năm 2012 Quy định chi tiết và hướng dẫn thi hành một số điều của Luật người khuyết tật*, Hà Nội.
- [4] Chính phủ (2012), *Quyết định số 1019/2012/QĐ-TTg ngày 05 tháng 8 của Thủ tướng Chính phủ phê duyệt Đề án trợ giúp người khuyết tật giai đoạn 1012-2020*, Hà Nội.
- [5] Quốc Cường (2012), *Bộ luật Lao động của nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam*, Nxb Lao động, Hà Nội.
- [6] Quỳ Lâm - Kim Phượng (2018), *Hỏi - đáp các tình huống pháp luật về bảo trợ xã hội - chính sách an sinh xã hội, chính sách người cao tuổi, người khuyết tật và đối tượng được bảo trợ xã hội*, Nxb Hồng Đức, Hà Nội.
- [7] Quốc hội (2010), *Luật người khuyết tật*, Nxb Tư pháp, Hà Nội.
- [8] Trường Đại học Luật Hà Nội (2011), *Giáo trình Luật người khuyết tật Việt Nam*, Nxb Công an nhân dân, Hà Nội.
- [9] <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/van-hoa-xa-hoi/Nghi-dinh-28-2012-ND-CP-huong-dan-Luat-nguoi-khuyet-tat-137918.aspx>
- [10] <https://thuvienphapluat.vn/van-ban/Van-hoa-Xa-hoi/Van-ban-hop-nhat-763-VBHN-BLDTBXH-2019-huong-dan-Luat-Nguoi-khuyet-tat-408334.aspx>
- [11] <https://news.zing.vn/unicef-hon-7-dan-so-vn-la-nguoi-khuyet-tat-post907932.html>
- [12] <https://infonet.vn/hoi-chu-thap-do-da-dao-tao-nghe-va-tao-viec-lam-cho-tren-1500-nguoi-khuyet-tat-post231777.info>
- [13] <https://text.123doc.org/document/4785562-thuc-trang-chinh-sach-viec-lam-cho-nguoi-khuyet-tat-tai-thanh-pho-ho-chi-minh.htm>
- [14] <https://thoidai.com.vn/ho-tro-hoa-nhap-kinh-te-xa-hoi-va-viec-lam-cho-nguoi-khuyet-tat-53418.html&mobile=yes&=1>
- [15] <https://baomoi.com/giai-bai-toan-nguon-von-vay-cho-nguoi-khuyet-tat/c/30111414.epi>